

Nr 3 Desember 2000 14. årgang

# *Syndrom*

Medlemsblad for Landsforeningen for løsemiddelskadde  
Tilsluttet Norges Handikapforbund



# Syndrom

Medlemsblad for Landsforeningen for  
Løsemiddelskadde (LFFL)  
Tilsluttet Norges Handikapforbund (NHF)

#### Adresse sentralt:

Landsforeningen for Løsemiddelskadde  
Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo  
Telefon 22 17 02 55  
Telefaks 22 17 61 77

#### Kontaktperson i NHF:

Ellen Trondsen

#### LFFLs internettside:

[www.home.no.net/lffi](http://www.home.no.net/lffi)

#### Ansvarlige redaktører:

Trond Ceeberg og Frank Jonassen

#### Sats og layout: Tonill Older

#### Trykk: Allservice AS

#### ADRESSEOVERSIKT

#### LFFL HOVEDSTYRE:

##### Leder:

Lars Kristian Hille  
Postboks 168, 4502 Mandal  
Telefon: (p) 38 26 11 65

##### Styremedlemmer:

Frank Jonassen  
Lindhaugsvingen 4, 1363 Høvik  
Telefon: (p) 67 53 36 19

Trond Nilsen  
9060 Lyngseidet  
Telefon: (p) 77 71 38 73

Sven Sørensen  
Stenklevveien 46  
4846 Arendal  
Telefon: (p) 37 02 51 21

Trond Ceeberg  
Kjørås  
3158 Andebu  
Telefon: 33 44 30 73

## Innhold

Ti år uten avklaring	3
Billighetserstatningen	4
Kjemikalier dreper 1300 hvert år!	5
Førjulstur til Göteborg	6
Sør-Trøndelag avholdt seminar på Oppdal	7
Dine rettigheter som yrkesskadet og gangen i en yrkesskadesak	9
Likemannskurs på Granlien Aktivitetssenter	14
Kjølevæske kan drepe	15
Lokallag og kontaktpersoner	16

### Internett

De fleste som besøker LFFLs hjemmeside på Internett er ute etter informasjon. Men LFFLs hjemmeside kan også brukes dersom du har noe på hjertet du ønsker å fortelle oss i LFFL. Bruk gjerne vår hjemmeside dersom du har stoff til Syndrom. LFFL hjemmeside har linker til ulik rettighetsinformasjon; folketryktdloven, erstatningsloven etc.

Adresse: [www.home.no.net/lffi](http://www.home.no.net/lffi)

Har du ikke tilgang til Internett på egen hjemme-PC – bruk biblioteket!  
De aller fleste bibliotek har PC der du kan benytte Internett – gratis.

### Redaksjonen

#### Hovedstyret informerer:

Kjære leser! Som sikkert de aller fleste kjenner til, så har vi fått avslag fra departementet på saken – billighetserstatning. Det kan av og til virke håpløst når vi ikke oppnår de resultater vi forventer. Men LFFL ønsker ikke stillestående å godta dette avslaget fra Det kongelige Justis- og Politidepartement. Vi jobber videre med saken!

Medlemsmøter, styremøter, kurs og konferanser hører organisasjonslivet til.

Mange av våre lokallag skulle ønske at flere medlemmer støttet opp om medlemsmøtene. Aktive medlemmer fører til aktive lokallag – vår oppfordring må bli; Støtt opp om medlemsmøtene, her får du både nyttig informasjon og et hyggelig fellesskap med andre i samme «båt».

Nå er snart år 2000 omme og vi stormer inn i et nytt og aktivt år. Vi benytter anledningen til å varsle organisasjonen om LFFL årsmøte 2001: **Årsmøte 2001** skal holdes på Scandic Hotel, Høvik i **tiden 27. – 28. april 2001.**

Forslag som ønskes behandlet av årsmøte må være LFFLs hovedstyre skriftlig i hende senest **mandag 12. februar 2001.**

Julen og et nytt år står for døren. La oss håpe at 2001 kan bli et godt år for LFFL og våre medlemmer. Vi ønsker dere alle en riktig god jule!

*Julehilsen fra Hovedstyret*

# Ti år uten avklaring!

Haslestad Bruk-ansatte til nye medisinske undersøkelser etter brannene i 1990/91.

## «Blåsyre-saken»

Ti år etter brannene og det som ble kalt «blåsyre-saken» ved Haslestad Bruk i Hof (Vestfold), vil Rikstrygdeverket (RTV) sende 50 arbeidere til katastrofepsykiatri for nye undersøkelser. RTV mener det ikke er nok med de medisinske utredningene som er et ekspertpanel ved Statens Arbeidsmiljøinstitutt allerede har utført.

## Advokaten reagerer

Advokat Olav Stake, som representerer de skadede sagbruksarbeiderne, mener RTV opptrer helt meningsløst. Etter ti år har disse menneskene opplevd nok. Folk blir ødelagt mens tiden går, sier Stake. Han mener det offentliges håndtering av saken er preget av mistro og sendrektighet.

I 1990 begynte det å brenne da Haslestad Bruk i Hof skulle heve gulvet i høvleriet ved hjelp av polyuretanskum. Flere av de 25 utsatte arbeiderne ble akutt syke, men det tok tre år før offentlige instanser stilte spørsmål om skadene arbeiderne fortsatt slet med, var senfølger av brannene. Mange av arbeiderne klarer ikke å glemme følgene av «blåsyre-saken». De sliter fortsatt med store smerter, konsentrasjonsvansker og irritasjon. For enkelte innbefatter historien også trusler om selvmord,

ødelagt sosialt liv og helt eller delvis havarerte ekteskap.

## Helt meningsløst

Ti år etter brannene har 15 Haslestad-ansatte ennå ikke fått endelig avklart hva de skal leve av i fremtiden. Som nevnt vil nå RTV sende de utslitte arbeiderne på nye runder med medisinske utredninger.

Helt meningsløst når samtlige allerede har vært gjennom seriøse utredninger foretatt av Statens Arbeidsmiljøinstitutt (STAMI), sier advokat Olav Stake til Tønsberg Blad.

Hele vitsen med en ordning hvor en skal få erstatning for yrkesskade undergraves når ting tar så lang tid. Folk blir jo ødelagt mens tiden går, forsetter advokaten, som har bistått de berørte Haslestad-arbeiderne de siste fem-seks årene.

Tre av de skadede på Haslestad er helt uføretrygdet og en er 50 prosent uføretrygdet. Noen har fått invaliditetsgraden fastslått til mellom 0 og 14 prosent, andre til mellom 15 og 24 prosent. Selv om trygderetten har fastslått at skadene kan kalles yrkesskade, stoler ikke RTV på de utredningene som er gjort av STAMI. Siste beskjed er derfor at alle skal gjennom nye medisinske undersøkelser. I skrivende stund (26. aug. 00) er det ikke kjent om og eventuelt når disse utredningene

kan ta til, langt mindre når de er ferdige.

## Oppfylte ikke kravene

Forsikringsselskapet Gjensidige har på sin side for lengst akseptert forklaringene og utbetalt erstatninger på bakgrunn av de vurderingene som ble gjort etter brannene i 1990. Men i forhold til folketrygden sliter de Haslestad-ansatte fremdeles.

I 1995 ble situasjonen for alle de 15 berørte innmeldt som yrkesskade eller yrkessykdom til trygdekontoret. Det vil blant annet ha betydning for fastsettelse av pensjon og hvilke egenandeler de skal betale på medisinsk behandling. De med over 15 prosent invaliditetsgrad krevde også utbetaling av menerstatning, men for de fleste avslo folketrygden dette kravet.

Rikstrygdeverket sa at hendelsen ved Haslestad Bruk ikke fyller kriteriene, altså at ulmebrannene ikke kan karakteriseres som en plutselig ulykke. Dette vedtaket ble påklaget til trygderetten, hvor vi fikk medhold i 1999, forteller Stake. Trygderetten opphevet dermed RTVs avgjørelse, som fikk saken sendt tilbake for få fastsatt den medisinske invaliditeten.

Nå varsler RTV at de må foreta ytterligere medisinske utredninger for de dette gjelder, sier advokaten, som mener det er uforståelig

*Forts. neste side*

at RTV ikke kan legge erklæringene fra STAMI til grunn.

Dette er et offentlig institutt med spesialister i yrkesskade. Har ikke disse menneskene nå vært gjennom nok?, spør han.

### Mistro og sendrektighet

Stake mener det offentliges behandling av de Haslestad-ansatte er preget av mistro og sendrektighet. De ansatte har stadig blitt møtt med skepsis. Ti år er uvanlig lang tid i en erstatningssak, sier han.

Forsikringsselskapet har imidlertid opptrådt på en veldig skvær og real måte. De skar gjennom på en helt annen måte enn RTV har gjort. Til nå (26. aug 00) har ikke Stake fått tilbakemelding fra RTV på hva som skjer fremover. Advokaten frykter at neste steg i prosessen kan ta lang tid. Det er en kjent sak at når spesialister skal skrive spesialisterklæringer, så går tiden. Det kan fort gå ett år til, sier Stake.

*Utdrag fra Tønsberg Blad  
Av Bjørn Rønningen  
August 00.*

.....

I neste nummer skal vi skrive mer om brannen og hvordan de ansatte har slitt med hverdagen etter den tragiske ulykken. Red.

## Billighetserstatningen

Som sikkert de fleste allerede kjenner til, så har vi fått avslag fra Departementet. Advokat Roger Foyn (Fagrådet) har jobbet med denne saken for 50 personer i to år. Hans klienter er sjokkerte og fortvilte etter å ha fått avslaget. De hadde håpet at staten ville ta ansvar for at dusinvis av farlige stoffer ble sendt ut på markedet etter krigen, sier Foyn.

I 1998 satte han frem krav om erstatning for disse medlemmene. Selv om det i henvendelsen til Justisdepartementet, som er sekretariatet for det såkalte Billighetserstatningsutvalget, ikke ble antydning konkrete erstatningsbeløp, lå det i kortene at det til sammen ville dreie seg om flere titalls millioner kroner. Nå er det avgjort at de medlemmene ikke får fem øre.

Departementet anser det ikke som rimelig at søkerne får billighetserstatning på bakgrunn av en vurdering der det legges vekt på at søkerne ikke har benyttet søksmålsadgangen, heter det.

De kan ikke se at skadene har sammenheng med kritikkverdige forhold i det offentlige, og viser til at skaden ble oppdaget før loven om yrkesskadeforsikring trådte i kraft i 1990.

Advokat Roger Foyn er oppgitt over departementets avslag. Han mener at det er åpenbart at bare et fåtall av de 50 klientene hans ville hatt økonomi og krefter til å gå rettens vei for å få erstatning fra tidligere arbeidsgivere. Enkelt av dem er så syke at de sammenligner seg med lobotomerte.

En slik fremgangsmåte ville ha gjort noen av dem til gjeldsslaver for resten av livet hvis de ikke hadde maktet å bevise at arbeidsgiveren har opptrådt uaktsomt. **Departementets avslag er prinsipielt meget viktig, men vi gir oss ikke. Nå prøver vi å få Stortinget til å se på saken, for vi har ingen ankemulighet hos Departementet, sier Roger Foyn.**

### Skuffet

Dette er første gang en gruppe løsemiddelskadede gjør et felles utspill for å få erstatning fra Staten. Vi er veldig skuffet over avslaget, sier Roald Fonnes, som er en av de 50 medlemmene. Han syntes det er veldig trist at de som har ofret sin helse i samfunnets tjeneste skal bli behandlet på denne måten. I utgangspunktet følte vi at vi fikk positive signaler fra departementet. Derfor tar vi avslaget ekstra tungt.

Han mener at det viktigste ikke ville ha vært å få økonomisk erstatning, men en bekreftelse på hvor ansvaret ligger.

Fonnes er i dag 10 prosent arbeidsufør. Han sliter med store smerter og nedsatt hukommelse.

Et anslag går ut på at inntil 10 000 nordmenn er løsemiddelskadede. De siste årene er det oppdaget stoffer man tidligere trodde var ufarlige. I virkeligheten er svært helseskadelig.

*Utdrag av en artikkel som stod i Aftenposten morgen  
Torsdag 09-11-00*

# Kjemikalier dreper 1300 hvert år!

Hvert år dør 1300 mennesker i Norge etter å ha blitt utsatt for kjemikalier i arbeidet. I tillegg kommer i underkant av 300 asbestdødsfall. Antallet er beregnet av Arbeidstilsynet i en konsekvensanalyse av nye forskrifter for behandling av kjemikalier i arbeidslivet.

EU-tilpasning gjør at det nå lages nye kjemikalieforskrifter. Det er lite som skiller dagens forskrifter fra de nye. Arbeidstilsynet konkluderer med at det er mulig å fjerne alle arbeidsrelaterte skader og sykdommer forårsaket av kjemikalier bare bedriftene følger forskriftene. I stedet registrer Arbeidstilsynet at bedriftene i stor grad ikke overholder regelverket. I fjor ga Arbeidstilsynet 400 pålegg til bedrifter med uforsvarlig behandling av kjemikalier. I tillegg fikk 160 produsenter og importører pålegg om å merke farlige stoffer bedre.

Arbeidstakere i industri, helse og sosialtjenester, hotell- og restaurantbransjen og bygg og anlegg er de mest utsatte for kjemikalier i arbeidet. Rapporten trekker frem metall- og mineralstøv, gass eller damp som giftstoffenes mest sannsynlige kilder. Hudkontakt med kjølevæske, smøremidler, rengjørings- eller desinfeksjonsmidler er en annen mulig kilde.

Konsekvensutredningen slår fast at det er mulig å spare 3,5 milliarder kroner hvert år. 1,2 millioner arbeidsdager går tapt etter at arbeidsfolk har blitt syke etter å ha blitt utsatt for kjemikalier på jobben. Dette utgjør over tre prosent

av alt sykefraværet i Norge. Utredningen slår også fast at omgang med kjemikalier i arbeidslivet årlig fører til 1600 sykehusinnleggelses og 6850 trygdetilfeller.

I disse tallene er ikke skader som følge av asbest. EU har skilt ut asbest som et eget direktiv, derfor skal også det norske regelverket inneholde en egen asbestforskrift.

Kristina Kjørheim ved Kreftregisteret oppgir at antall som årlig dør av kreft som følge av asbestskader er i underkant av 300 personer.

## Dødelige sykdommer

Kreft og lungesykdommer er de mest dødelige sykdommene. Ofte tar det mange år før disse sykdommene utvikler seg. Det er derfor mange pensjonister som dør for tidlig som følge av sykdommer som de har pådratt seg i arbeidslivet. Hudsykdommer, nervesykdommer og forgiftningsskader på indre organer er også vanlige sykdommer som følge av feilaktig bruk av kjemikalier. Disse sykdommene har ifølge rapporten sjelden dødelig utgang, men fører oftere til sykehusinnleggelses og langvarige sykemeldinger.

Når utredningen beregner kostnadene, tar den ikke med hva det betyr for den enkelte. Den forsøker ikke å tallfeste hva redusert livskvalitet som følge av sykdommen koster.

Kjemikalieforskriften har en vid definisjon av kjemikalier. Alle grunnstoffer og kjemiske forbindelser og blandinger som er i bruk i produksjonen er kjemikalier ifølge forskriften. Forskriften er ute til høring. Fristen gikk ut 1. november. Det har ikke vært mulig å få kommentarer fra Direktoratet for Arbeidstilsynet. Arbeidslivsavdelingen i LO vil heller ikke uttale seg fordi forskriften er ute til høring i de ulike forbundene, og de vil vente med å presentere sitt syn til LO endelige svar er klart.

## Dødsårsaker per år i Norge

Arbeidsulykker 57 (1999)  
Trafikkulykker 304 (1999)  
Selvmord 517 (1996)  
Kjemikalier i arbeidslivet  
1300 (overslag)  
Røyking 7500 (overslag)

*Klassekampen august 2000  
Av Torgny Hasås*



# Noen tanker og ord om min mann og hans liv som løsemiddelskadet

Av Nenna Høivorsen, Buskerud

Det var en gang,  
Det var en gang en mann  
Og jobbet gjorde han  
Med maling og lakk  
Dagen lang.

Det gikk mange år  
Og så en vår  
Var huden sår  
Og musklene var ømme  
Det begynte med prøver og tester  
Var det virus eller  
Ingenting.

Det gikk mange år  
Hvor maling pådro ubehag og smerter  
Så kom tanken på skade  
Og først samtale  
Med psykolog og lege  
Om emnet løsemiddel skade.

Det ble ringt til LFFL og Ødegård  
Som kjente problemet  
Kunne gi råd og veiledning  
Om emnet.

Det var lettelse å høre  
At også andre  
Kunne fortelle om denne  
Løsmiddel skade.

Vi meldte oss inn i foreningen  
Og har hele tiden siden  
Fått støtte og gode råd  
Deltatt på møter og kurs  
Hvor emnet alltid har  
Gitt lærdom og nytte.

Har atter en gang i høst på Oset hotell  
Hørt Solbjørg Talseth  
Fra Norsk Selvhjelps Forum tale  
Om vår Psykiske helse og kunnskap om vår skade  
Kan bruke det vi opplever  
I kjærlighet og omsorg med de 3 B er.

Vi vil takke LFFL Buskerud sitt styret og andre  
For all støtte.



# Sør-Trøndelag avholdt seminar på Oppdal



Illustrasjonsfoto

Det er mange av våre medlemmer som har store plager med smerter både i hode og nakke. Det er også andre deler av kroppen som har fått gjennomgå når det er snakk om løsemiddelskade.

Det er lite hjelp å få av den vanlige skolemedisinen, det går for det meste ut på smertestillende midler som det er en del bivirkninger av. Derfor må vi prøve og se på alternativer vi kan bruke. Vi var så heldig å få tre forelesere som behandlet de forskjellige plager som vi har fått som følge av diagnosen «løsemiddelskade».

Den første som behandlet/foreleste var Harald Fagervold utdannet Homøopat, Akupunktør, Kiropraktor og Qi Gong som er en kinesisk behandlingsmetode som går på pleie av hele kroppen. Denne form for behandling er brukt av kinesere i tusener av år.

Foredraget var meget interessant, og vi fikk også innføring i hvordan kroppens organer fungerer.

Det ble også demonstrert kiropraktikk og akupunktur. Han fortalte at han kunne lese på ansiktet hva som plaget vedkommende. Det han leste på ansiktet til prøvekandidaten, stemte med det som undersøkelser hos lege var kommet fram til.

Flere av de tilstedeværende var svært interessert i den kinesiske behandlingen og hva vi kunne gjøre selv for å holde oss friske. Styret i Sør-Trøndelag vil prøve å få til et kurs med foreleser Harald Fagervold og interesserte medlemmer. Harald Fagervold var villig til å få til dette i løpet av våren.

Neste foreleser var Grethe Lian, utdannet Audiograf. Hun forklarte hvordan skade på hørsel kan gi tap av hørsel. Hun jobber med laserbehandling og høreapparater. Hva kan man gjøre når man får problemer med hørsel/øresus «Tinnitus»? Det ble demonstrert hvordan man kan behandles med laser og olje – og at man setter i

øret en ting som man tenner på, en form for varmebehandling! Dette måtte gjøres på begge ørene under behandlingen. Laseren kunne brukes på nakke og skuldre for å løse opp stive og trette muskler. Veldig interessant emne som fattet interesse hos mange av de tilstedeværende.





Illustrasjonsfoto

Siste foredrag handlet om Aromaterapi v/Naturmedisin Aromaterapeut Anneli Gomo, utdannet ved Scakra-Akademiet i Trondheim. Hun hadde et meget hu-

mørfyllt foredrag om hva hun arbeidet med. Dette er også en gammel behandlingsform som kommer fra Kina. Hun forklarte godt hvordan velvære og avslapning virket inn på kroppens funksjoner, og hvordan de forskjellige oljer virker på de forskjellige organer. Det ble demonstrert behandling på en av de tilstedeværende, og hvor viktig det var hvordan massasje ble utført.

Vi hadde også lagt opp til sosialt samvær under kurset. Det var dans begge kveldene, og vi hadde ordnet med kanefart med omvisning rundt omkring på Oppdal. Til seminaret på Oppdal hadde vi invitert 3 personer fra Landsforeningen for Slagrammede, og der kunne en av medlemmene hilse og si at dette var et av de beste og

mest interessante seminar hun hadde deltatt på. Det var bare positive tilbakemeldinger når vi entret toget for å reise hjem.

Vår studieleder Bjørn Brustad hadde hele ansvaret for opplegget til dette seminaret. Det var en jobb Bjørn rodde vel i land, og vi takker han på vegne av hele gjengen som var med for en vel utført jobb. Takker studieleder!!!!

Til sammen på seminaret var det 21 medlemmer tilhørende LFFL + 3 medlemmer tilhørende LFS. Ellers så er det bare å si at maten var god, og vi fikk godt stell. Vi anbefaler plassen.

*Svein Erik Strand*  
Sekretær





# Dine rettigheter som yrkesskadet og gangen i en yrkesskadesak

Av advokat Roger Foyen

## Innledning – advokatbistand

Som yrkesskadet dukker det stadig opp en rekke spørsmål i forhold til dine rettigheter ovenfor arbeidsgiver og ansvarlig forsikringsselskap, i forhold til egne private forsikringsordninger, og ikke minst i forhold til folketrygden. Sentrale spørsmål i den forbindelse er hvordan din sak blir håndtert fra advokatens side, hvilke oppgaver advokaten skal ta tak i og hvor lang tid det må påregnes at saksgangen tar.

Ofte vil det være slik at trygden ikke foretar de nødvendige godkjenninger av yrkesskade. Forsikringsselskapet vil således avslå ethvert ansvar med begrunnelse i manglende årsakssammenheng. Det vil da være en tvist fra første hånd. Denne ordningen er i utgangspunktet myntet på reelle godkjennbare yrkesskader/sykdommer, men tar også for seg saksgangen ved tvist.

Når du engasjerer en advokat i din yrkesskadesak er det viktig å kontakte en advokat med erfaring fra slike saker. Dette fordi saker av denne karakter er til dels spesielle med mange, ukjente og sammensatte problemstillinger. En advokat med kunnskap og erfaring om emnet vil langt raskere kunne stake ut den riktige kursen fra første stund.

Jeg vil derfor anbefale at du tar opp dette spørsmålet med advokaten før du går nærmere inn på saken. Dersom advokaten du oppsøker ikke har den nødvendige kompetanse, så be om å bli henvist til en kyndig kollega. For øvrig kan Advokatforeningen kontaktes vedrørende spørsmål om valg av advokat, også ulike foreninger m.m.

En advokat plikter å sørge for at dine rettigheter blir ivaretatt i forhold til forsikring og trygd, og at du får gjennomslag for de rettigheter du har krav på. Det er av sentral betydning at advokaten får alle korrekte og nødvendige opplysninger i forhold til saken. Når man engasjerer en advokat bør det utarbeides en oppdragsavtale. Dette kommer jeg nærmere tilbake til nedenfor.

## Gangen i en yrkesskadesak

En yrkesskadesak følger et tosporet system som henger nøye sammen. Det ene er skadesaken i forhold til arbeidsgiver og ansvarlig forsikringsselskap. Det andre er den trygdemessige delen av saken nedenfor. Det er imidlertid slik at trygdemessige godkjenninger ofte må ligge til grunn før forsikringsselskapet tar tak i saken.

Når en skade har inntruffet på arbeidsplassen skal arbeidsgiver melde denne til Arbeidstilsynet. Arbeidsgiver plikter også å innsende en skademelding til trygde-

kontoret, og bidra til at slik innsendelse også sendes til forsikringsselskapet der yrkesskade-forsikringen er tegnet. Når slik skademelding innkommer til forsikringsselskapet vil det bli opprettet en skadesak, og saken får et skadenummer. Den advokat du har kontaktet kan innhente alle sentrale opplysninger i saken fra forsikringsselskap, trygdekontor, sykehus, lege, fysioterapeut m.m, dersom han har en fullmakt til å innhente slike opplysninger fra deg som skadelidt.

Det er nødvendig å innhente en anelig mengde dokumentasjon for å få et best mulig bilde av sakens faktiske side. En fullmakt til å innhente slik dokumentasjon er en forutsetning for at advokaten skal kunne bistå deg på en forsvarlig måte.

Det er særlig viktig at advokaten får tilgang til primærhelsejournaler fra din faste lege samt alle øvrige medisinske erklæringer, og ikke minst spesialisterklæringer. Selv om det foreligger spesialisterklæringer i saken kan det bli nødvendig å innhente nye spesialisterklæringer fra alternative spesialister for å belyst din skade på en best mulig måte. Dersom forsikringsselskapet ikke vil betale for denne, bør man uansett sørge for å innhente en slik erklæring, f.eks, ved å be din primærlege henvise deg til spesialistutredning. Da vil normalt trygden dekke inntil halvparten av de utgiftene som påløper.

De spesialister som det er naturlig å henvende seg til når det gjelder kjemiske skader/løsemiddelskader er nevrolog, nevropsykolog og spesialist i arbeidsmedisin. Valget av spesialist kan få stor betydning for utfallet av din sak, og du bør overlate selve valget til din advokat dersom du ikke har egne tanker og meninger om hvem som bør avgi erklæringene.

For de ovennevnte spesialfelter, er det av stor viktighet at man på en best mulig måte kan dokumentere eksponeringshistorikken og forholdene på arbeidsplassen der man har blitt eksponert for løsemidler, eventuelt påført andre typer fysiske skader.

Dersom det foreligger en hjerne-skade vil en utredning hos nevrolog og nevropsykolog høre nøye sammen. Når det gjelder nevrologisk undersøkelse innebærer dette en undersøkelse spesielt innrettet på nervesystemet og dets funksjoner. Den omfatter gjennomgang av hjernenervene (øyebevegelser, mimikk, følelse i an-

siktet m.m), følelser på kroppen (trykk, berøring, smerte, muskeltkraft, samordning og koordinasjon av muskelbevegelser, reflekser).

En nevropsykologisk undersøkelse vil være en utredning av forholdet mellom adferd og strukturer på den ene side, og funksjoner nervesystemet på den annen side. En nevropsykologisk vurdering skal bedømme praktiske konsekvensene av skadene i forhold til skole, arbeidsliv eller selvhjelpenhet i dagliglivet. I en nevropsykologisk undersøkelse ligger en rekke ulike typer tester som vil lede frem til en nevropsykologisk status eller konklusjon.

En utredning hos spesialist i arbeidsmedisin vil være utredning av hvilke konsekvenser arbeidsmiljøet og f.eks, ulike typer eksponering har hatt for den menneskelige organisme. I så måte er det av betydning hvor lenge eksponeringen har vedvart, intensiteten, hva slags typer stoffer man har vært utsatt for, ventilasjons-

forhold, arbeidsmiljøet for øvrig, herunder om det er brukt verneutstyr, ånderettvern m.m. det er viktig å få angitt størrelsen på de rom der eksponeringen har funnet sted.

For å få en skikkelig utredning vil det ofte være nødvendig at man har konsultert alle de tre ovenfornevnte spesialiteter.

Det er ikke vanlig å oppsøke spesialister før det har gått noe tid etter en konstatering av skaden. Skaden skal ha stabilisert seg. Saksbehandlingstiden kan for øvrig få yrkeskadesaker til å strekke seg over flere år. Dette er alt avhengig av hva som blir resultatet i de ulike undersøkelser, utredninger og er avhengig av hvordan forsikringsselskapet stiller seg til saken. Det tar ofte betydelig lengere tid når sakene er medisinsk uoversiktlige og kompliserte.

Dersom forsikringsselskapet ikke erkjenner ansvar kan det bli nødvendig å gå til rettslig skritt enten

---

BRÆKHUS DEGE

ADVOKATFIRMA ANS

**Hans A. Unneland**

Haakon VII's gt 5, Postboks 1369 Vika, 0114 Oslo

Tlf 23 23 90 90

ved å ta ut forliksklage eller stevning til retten direkte. Det er også en mulighet å få behandlet saken f.eks, i forsikringsklagenemnda. Sistnevnte er en uavhengig klagenemnd for denne type saker, og skadelidte løper ingen risiko ved en slik nemndbehandling. Nemdavgjørelsen er rådgivende og ikke bindende for partene.

## Rettigheter fra sykestrygden

Dersom du blir sykemeldt på grunn av skaden har du normalt krav på sykepengene i fra folkesykestrygden. Sykepengene løper i inntil ett år fra inngitt sykemelding og gir vanligvis 100% dekning av din faste normale lønn. Sykepengene vil imidlertid ikke dekke blant annet overtidsgodtgjørelse. Det er et tak på sykepengene på ca kr.250.000, slik at de med lønn utover dette ikke får full inntektstapkompensasjon.

Etter ett år med sykepengene er det vanlig å gå over på medisinsk rehabilitering og man mottar rehabiliteringspenger. Slike ytelser utgjør ca 2/3 av fast lønn, og det oppstår her et klart og målbart inntektstap. Her kommer også i tillegg tap fordi du ikke får med deg årlige lønnsjusteringer. Trygdeytelsene baserer seg nemlig på den inntekt man hadde før skaden. Dette tapet skal forsikringsselskapet dekke.

Det er et vilkår for rett til rehabiliteringspenger at man mottar aktiv behandling med utsikt til bedring av arbeidsevnen. Man får gå på

rehabiliteringspenger i ett år. Det er vanlig at retten til rehabiliteringspenger bortfaller dersom man uten tilstrekkelig grunn vegrer seg for å motta tilbud om behandling, rehabilitering eller yrkesrettet attføring.

Etter å ha gjennomført perioden rehabiliteringspenger vil du gå over på yrkesmessig attføring dersom du fortsatt ikke makter å arbeide. Attføringspenger ligger på samme nivå som rehabiliteringspenger. Når du går over på attføringspenger vil trygdesaken bli overført fra det lokale trygdekontor til arbeidskontoret. Det er arbeidskontorets oppgave å forsøke å hjelpe deg tilbake til arbeidslivet. Man ønsker derfor å utprøve såkalt jobbtrening i et yrke som man mener kan ligge til rette for deg. Dette kan gjelde forskjellige typer arbeid. Den arbeidsmessige delen av situasjonen vil være avklart vanligvis ca innen ett år. Når det derimot gjelder unge skadelidte kan rehabiliteringsperioden være lenger og noen ganger to til tre år.

Uførepensjon kan bli aktuelt hvis du etter rehabiliteringsperioden ikke er i stand til å gå tilbake til arbeidslivet eller f.eks, kan arbeide i redusert stilling (50%). Trygdesaken vil da bli overført til trygdekontoret igjen. Er arbeidsevnen nedsatt med minst 50% har du krav på uførepensjon. Ved godkjent yrkesskade vil det være tilstrekkelig ervervsevnen er nedsatt med 30%.

Når det foreligger en gradert uførepensjon vil det vanligvis oppstå et inntektstap som forsikringsselskapet plikter å erstatte. Uførepensjonen gjelder i utgangspunktet frem til fylte 67 år, men uføresaken kan bli vurdert allerede etter to til tre år. Dette gjelder særlig for de unge skadelidte.

Når man har fått godkjent sin skade som yrkesskade – eller sykdom, inntreer en rekke fordeler når skaden eller sykdommen har skjedd på arbeidsplassen. Man vil da kunne få ménerstatning fra trygden dersom den medisinske invaliditet er minst 15%. Man vil få bedre rett til dekning av utgifter til lege og medisiner.

Slik den faktiske rettstilstand er i dag er det nødvendig at man har fått godkjent sin yrkessykdom/skade for å få fullt gjennomslag ovenfor forsikringsselskapet. Dette er i strid med intensjonene bak lov om yrkesskadeforsikring som trådte i kraft 1.1.90. Her var forutsetningen at forsikringsselskapene skulle foreta egne selvstendige vurderinger uavhengig av trygdens avgjørelse. Dette ikke minst for å korte ned på den lange saksbehandlingstiden i yrkesskadesaker.

## Dine rettigheter i forhold til forsikringsselskapet

Forutsetningen for klare rettigheter i forhold til forsikringsselskapet vil være som nevnt en godkjent yrkesskade, samt at din yrkesskade/sykdom er konstatert etter at lov om yrkesskadeforsik-

ring trådte i kraft 1.1.90. Man er da dekket innunder den obligatoriske yrkesskadeforsikringsloven som gir klare rettigheter ved beregning av så vel økonomisk som ikke økonomisk tap. Etter siste Høyesteretts praksis er rettstilstanden slik at det med konstatring menes at skaden er tilnærmelesvis diagnostisert. Dersom man f.eks, før 1990 hadde en begrunnet mistanke om at man hadde en løsemiddelskade eller for den saks skyld selv var overbevist om dette, er dette ikke tilstrekkelig dersom den medisinske ekspertise først deler denne oppfatning på et senere tidspunkt. Først da er skaden konstatert.

Når det er spørsmål om hva man har krav på i forhold til forsikringsselskapet, skal det opplyses at det er et generelt erstatningsrettslig prinsipp at erstatningen er

supplement til trygden. Dette betyr at man først må utprøve alle trygderettigheter og legge disse til grunn for erstatningsberegningen. F.eks, er det slik at man ikke kan få fullt ut både mænerstatning fra forsikringsselskapet og fra folketrygden.

For skader konstatert etter 1.1.91 blir den økonomiske erstatningsberegning foretatt etter såkalte standardiserte prinsipper. For konstatering fra 1990 og frem til 1991 blir beregningen foretatt etter de skjønsmessige erstatningsregler i skadeserstatningsloven. De standardiserte reglene vil utgjøre den mest praktiske del av erstatningsoppgjørene. Jeg viser til følgende erstatningsposter:

1. Den standardiserte beregningsmetoden innebærer at mænerstatningen og såkalt grunnerstatning

beregnes ut i fra kriterier og gradering av medisinsk og ervervsmessig invaliditet, alder på skade- og oppgjørstidspunktet.

Under mænerstatning er erstatning for tapt livsutfoldelse, og er beregnet lavt i forhold til den standardiserte modellen fordi det er tatt hensyn til mænerstatningen fra trygden. Grunnerstatningen er en erstatning for fremtidig inntekstap og vil være særlig fordelaktig for personer som i utgangspunktet har hatt lav inntekt. Erstatningsberegninger for grunnerstatning baserer seg på at man som minimum har hatt en inntekt på syv ganger grunnbeløpet i folketrygden.

I tillegg til ovennevnte standardiserte poster skal følgende poster fortsatt være skjønsmessige:

Advokatfirma  
**Roger Foyen**  
MNA

- Yrkesskader
- Pasientskader
- Trafikkskader
- Strafferett
- Familie arv/skifte

Tollbugt 24, 0157 Oslo  
Telefon: 22 42 59 20  
Telefaks: 22 42 62 12

Rådm. Halmrasts vei 18 (Gågata)  
1337 Sandvika  
Telefon: 67 55 02 65  
Telefaks: 67 54 81 01

E-post: rogfo@online.no

## Påført inntektstap

Dette er tap som løper fra skadetidspunktet og frem til oppgjørstidspunktet. Dette vil være datoen når det endelige erstatningsoppgjøret finner sted. Påført inntektstap utgjør differansen mellom den inntekt du ville hatt uten skaden og den inntekt du faktisk har hatt i form av sykepenger, attføringspenger, rehabiliteringspenger og eventuell uførepensjon.

Erstatningen for påført inntektstap utbetales som brutto erstatning, således at utbetalingen foretas inklusiv skatt, og det er du selv som må forestå innbetalingen av skatt. Det er tilrådelig at man avsetter skattedelen på en særskilt konto slik at pengene er tilgjengelig når skatten kreves innbetalt. I enkelte tilfeller er det mulig å søke om reduksjon i skatteinnbetalingen, eventuell ettergivelse. Dette fordrer imidlertid særlige forhold og vil aldri være hovedregel.

## Påførte og fremtidige ekstrautgifter

De utgifter man ikke får dekket gjennom trygden til legebesøk, fysioterapi, tannlege m.m. skal du i utgangspunktet få dekket av forsikringsselskapet. Det skal også dekkes utgifter til transport til og fra legebesøk og behandling. Det er viktig å ta vare på alle kvitteringer slik at utgiftene kan dokumenteres. Kvitteringene kan til stor hjelp for å vurdere de fremtidige merutgifter. Dersom man har behov for særlige hjelpemid-

ler til ombygging av bolig, eventuelt kjøp av ny bolig er disse også i utgangspunktet dekningsmessig. Det er også tidligere vært slik at relevante utgifter til vedlikehold og rengjøring av egen bolig har vært dekningsmessig som fremtidige ekstrautgifter. Det har imidlertid nå falt en Høyesterettsdom som vil gjøre det vanskelig å få gjennomslag for dette kravet. I denne dommen sier man at slike utgifter skal inngå i grunnerstatningen dersom utgiftene ikke kan sies å dekke etter endt omsorgsbehov for den personen som er skadet.

Mitt råd er imidlertid at man fortsatt må utprøve slike krav ut fra det prinsipp at to saker aldri er like.

## Private forsikringer

Vær oppmerksom på at gjeldsforsikringer, tegnede forsikringer mot uførhet, ulykkesforsikringer, private eller kollektive via arbeidsgiver eller fagorganisasjon kan komme til anvendelse i din sak. Det kan også være aktuelt å sjekke ferie- og fritidsforsikringer idet disse kan også være dekningsmessige ved yrkesskade. Det kan også i enkelte tilfeller være forsikringer gjennom kredittkort, medlemskap i foreninger m.m.

## Forholdet til advokaten

Det er viktig å være klar over at det er du som engasjerer advokat som er oppdragsgiver og på den måten ansvarlig for dekning av advokatens salær og utgifter. Det er slik at forsikringsselskapene

plikter å dekke for det som heter nødvendig juridisk bistand. I praksis innebærer dette at advokatutgifter sjelden dekkes fullt ut. Det er således påregnelig at du selv må dekke en viss egenandel av advokatsalæret.

Når advokat engasjeres bør det opprettes en oppdragsavtale som regulerer forholdet mellom deg og advokaten.

Det er for øvrig advokatens oppgave å undersøke om det foreligger eventuelle rettshjelpsdekninger gjennom forsikringsselskapet eller gjennom fylkesmannen dersom forsikringsselskapet ikke dekker advokatutgifter f.eks. fordi de ikke erkjenner ansvar. Rettshjelpsdekning gjennom fylkesmannen fordrer at man har begrenset inntekt. Dette bør helst ikke overstige kr 151.000, dersom man er gift vil ektefellenes inntekt bli samordnet. Forsikringsselskapene har såkalt rettshjelpsdekning i de fleste innbo- og løseforsikringer. Dessverre gjelder sjelden disse forsikringer ved yrkesskade.

Under sakens gang skal advokaten påse at alle kopier av utstedte brev blir sendt til deg. Det er viktig at også du tar kopi av alle utgående brev slik at din saksmappe blir overensstemmende med advokatens.

# Likemannskurs på Granlien Aktivitetssenter 29/09-1/10-00

Telemark LFFL stod for arrangementet.

Det var invitert 8 lokallag med 2 representanter hver. Denne gangen var følgende lag invitert: Oslo, Buskerud, Østfold, Akershus, Vestfold, Aust-Agder, Vest-Agder og Telemark. De øvrige lag får tilsvarende kurs neste år.

Det var invitert 20 deltagere, men p.g.a. sykdom og andre hindringer, så ble vi 17 deltagere.

Deltagerene hadde noe regn på turen oppover Telemark, men løvet var gult og det var en opplevelse likevel. For det er jo så utrolig vakkert der oppe.

Kurset startet fredag med innsjekking, presentasjon, orientering og en liten historie og omtale av Granlien Aktivitetssenter, presentasjon av kulturkonsulent Kåre Eriksen fra Kulturetaten i Telemark.

Stedet eies av Norske Kvinners Sanitetsforening men disponeres av Kulturetaten som prioriterer grupper med diagnoser og/eller handicap hvis det er «kamp om plassen». De har lang erfaring, så de sitter med masse utstyr til aktiviteter, som foregår både til lands og til vanns.

Kåre Eriksen bruker mye av sin tid her oppe til grupper og barn med bl.a. Downs Syndrom. Fredagen gikk med til disse orienteringene, middag og sosialt samvær, noen var trette og det ble ikke så sent.

Lørdag samlet vi oss i kurssalen etter frokost. Denne dagen skulle bedriftsrådgiver Roar Svanstrøm gi oss noe av det han selv vet noe om – kommunikasjon. En noe utradisjonell innledning gjorde kanskje at en del følte seg litt forvirret. Vi satt i en ring, tett – uten bord, det var svak bakgrunnsmusikk, og lenge før noe ble sagt.

Men så ble det lagt ned en del bilder på gulvet i ringen. Vi skulle se på dem og si hvilke assosiasjoner vi gjorde oss, og hvilket bilde vi spesielt hadde festet oss ved. Enkelte hadde vært med på slikt før. Andre tenkte på foreningen som hadde sendt dem, og som skulle betale egenandelen for dem. De lurte på hvordan de skulle få gitt tilbakemelding til sine lag, som forventet å få en del nye kunnskaper.

Det gikk seg til, en slik dag går utrolig fort, avbrutt av pauser og lunsj og slutt kl 17, blir det ikke så veldig lang tid som det kan høres ut med en hel dag.

Lørdagens sosiale samvær ble vellykket. Vi hadde en musiker med klarinetten som hovedinstrumentet + trekkspill, men han var også en utmerket pianist og sanger. Det var laget allsanghefter også, et medlem som er dansk av fødsel sang glimrende solo «Svantes lykkelige dag».





nære dansk ble det noe helt annet enn når vi synger. Vi hedret et par med bryllupsdag: Mendehlson, Congratulation, overrakt puslespill til bruk om natten, overrakt Granliens «heks» en artig ting laget i arbeidsstuen der oppe, og som de helt spesielle – som jubilarer får. Middagen var hel-skjønn. I det hele tatt – riktig en fin kveld.

Neste dag var det trygderådgiver Knut-Owe Karlsen fra Søndre Nordstrand Trygdekontor som var kursleder for resten av dagen. Dette var ting som det var stor interesse for, det haglet med spørsmål. Dette var faget til Karlsen, det han svarte var udiskutabelt. Han kjente sitt fag, var veldig fin til å forklare og en svært likendes kar, som nok var trøtt da dagen var over. Vi reiste hjemover etter

lunsjen. Masse klemmer, løfter om å skrive brev, møtes igjen m.v. og det var noe alle deltagerne enig – nemlig å møtes igjen. Vel blåst!

*Referent Else Andren*

Hovedstyret takker LFFL Telemark for godt gjennomført likemannskurs.

## Kjølevæske kan drepe

Bruk hansker og hold barna unna når du fyller kjølevæske på bilen. Væsken kan i verste fall være dødelig.

Det finnes to typer kjølevæske (frostvæske) på markedet, den ene uførlig og den andre er giftig. Førlig kjølevæske er å regne som spesialavfall, sier Svein Andersen i Bilvarehuset. Det er kjølevæske blandet av ethylen og glykolbasert frostvæske og vann som kan koste liv.

### Forstyrrer Sentralnervesystemet

Syv nordmenn ble i fjor innlagt på sykehus som følge av ethylen og glykolforgiftning. De fleste

forgiftninger fra ethylen glykol i Europa rammet små barn. I 1994 ble det registrert 4200 forgiftninger i USA, hvor 29 endte med døden.

Får man ikke behandling, så vil glykol omdannes og gjøre kroppen sur. Da kan man få forstyrrelser i sentralnervesystemet og nyrene kan skades. I verste fall dør man, sier Ragnhild Lindquist ved Giftinformasjonssentralen.

### HUSK Å KJØP GIFTFRITT

Artikkelen stod i *Bobil&Caravan* 5/2000.

# C-blad

801644

LIAN, GRETHE  
BRYNESV. 20 B  
7018 TRONDHEIM

BL  
625

ISSN 0802-6092

## Returadresse:

Landsforeningen for  
løsemiddelskadde  
Postboks 9217 Grønland  
0134 OSLO

## LFFL LOKALLAG OG KONTAKTPERSONER:

### Østfold lag av LFFL

Leder Rolf Hansen  
Carl Sibberns vei 7 A, 1598 Moss  
Telefon: (p) 69 25 48 36

### Oslo lag av LFFL

Leder Eldbjørg Juvik  
Edv. Munchs vei 59, 1063 Oslo  
Telefon: (p) 22 32 00 13

### Akershus lag av LFFL

Leder Frank Jonassen  
Lindhaugsvingen 4, 1363 Høvik  
Telefon: (p) 67 53 36 19

### Hedmark lag av LFFL

Leder Hermod Telebond  
Parkveien 46, 2335 Stange  
Telefon: (p) 62 57 17 11

### Oppland lag av LFFL

Leder Tove Kalbakken  
Austadfeltvn 130, 2838 Snertingdal  
Telefon: (p) 61 18 32 99

### Buskerud lag av LFFL

Leder Arne Ødegaard  
Vikveien 22, 3050 Mjøndalen  
Telefon: (p) 32 87 47 24

### Vestfold lag av LFFL

Leder Bjørn Rønningen  
Maris vei 5, 3123 Tønsberg  
Telefon: (p) 33 33 27 06

### Telemark lag av LFFL

Leder John Andrén  
Porsgrunnsvegen 19 A, 3730 Skien  
Telefon: (p) 35 52 12 83

### Aust-Agder lag av LFFL

Leder Dagfinn Olsen  
Strømsbu Terrasse 6, 4839 Arendal  
Telefon: (p) 37 02 73 48  
Postadresse: Aust-Agder lag av LFFL  
Myratunet Bo- og omsorgssenter,  
Myra, 4849 Arendal

### Vest-Agder lag av LFFL

Leder Lars Kristian Hille  
Postboks 168, 4502 Mandal  
Telefon: (p) 38 26 11 65

### Rogaland lag av LFFL

Leder Jenny T. Hadland  
Brekken, 4360 Varhaug  
Telefon: (p) 51 43 06 25

### Hordland lag av LFFL

Leder Roald Fønnes  
Øyjordsveien 71,  
5038 Bergen  
Telefon: (p) 55 33 09 30

### Sogn og Fjordane

Norges Handikapforbund  
Sogn og Fjordane  
Postboks 382, 6801 Førde  
Telefon: (p) 57 82 26 68

### Løsemiddelskadeforeninga i Møre og Romsdal

Leder Ernst Otterlei  
Berta Kanuttes vei 24 D, 6150 Ørsta  
Telefon: (p) 70 06 91 83

### Sør-Trøndelag lag av LFFL

Leder Reidar Stallvik  
Postboks 4108 Valentinlyst  
7450 Trondheim  
Telefon: (p) 93 93 60 40

### Nord-Trøndelag lag av LFFL

Leder Bjørg O. Mostad  
Myraveien 6, 7710 Sparbu  
Telefon: (p) 74 14 35 11

### Nordland lag av LFFL

c/o Norges Handikapforbund  
Nordland  
Sjøgata 15, 8006 Bodo  
Telefon: 75 50 80 08  
(mellom kl 14.00-16.00)

### Troms lag av LFFL

Leder Trond Nilsen  
9060 Lyngseidet  
Telefon: (p) 77 71 38 73  
Internettadr.: [www.mamut.com/troms](http://www.mamut.com/troms)

### Finnmark

Norges Handikapforbund  
Postboks 332, 9615 Hammerfest  
Telefon: 78 41 70 88